

Siedlce, 12.12.2024 r.

UNIwersytet w Siedlcach
Wydział Nauk Społecznych
dr hab. Malina Kaszuba, prof. uczelni

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Autor: mgr Jacek Meissner

Promotor: mjr dr hab. Marcin Górnikiewicz, prof. WAT

Temat: *Przeskok generacyjny rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego w kontekście zagrożeń dla wschodniej flanki NATO*

Podstawa przygotowania recenzji: Uchwała nr 87/RDN NoB/2024 z dnia 30 października 2024 Rady Dyscypliny Naukowej „Nauki o Bezpieczeństwie” WAT.

Ocena ogólna

Podjęty przez Doktoranta wysiłek badawczy skoncentrowany wokół rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego w obliczu zagrożeń dla wschodniej flanki NATO należy uznać za bardzo cenny. Uzyskane wyniki badań i sformułowane na ich podstawie wnioski, mogą stanowić podstawę do opracowania dokumentów doktrynalnych i strategicznych oraz podejmowania działań przez rządowe ośrodki decyzyjne, stosownie do ustalonego w badaniach stanu faktycznego. Ma to szczególne znaczenie dla państw leżących na wschodniej flance NATO, ponieważ agresywna polityka i działania Federacji Rosyjskiej, w której ważką rolę odgrywają rosyjskie siły zbrojne, a co za tym idzie rozwój kompleksu wojskowo-przemysłowego, od lat budzą ich uzasadnione obawy o własne bezpieczeństwo, w tym integralność terytorialną i nienaruszalność granic. Atak militarny na Ukrainę i toczący się obecnie pełnoskalowy konflikt rosyjsko-ukraiński, tylko utwierdził te państwa w przekonaniu, że niepokój jest uzasadniony. Autor dysertacji we wstępie (s. 26) słusznie wskazuje, że *Federacja Rosyjska stanowi kluczowe zagrożenie dla Rzeczypospolitej Polskiej oraz całego NATO, w szczególności państw wschodniej flanki Sojuszu*. Argumentuje jednocześnie, że *stwierdzenie to ma swoje podstawy zarówno w oficjalnych dokumentach, jak i – w wymiarze naukowym – oparte jest o istotny dorobek badawczy i analityczny*. Zostało to również wprost określone zarówno w krajowych dokumentach strategicznych, w tym w *Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r.1*, jak również

dokumentach strategicznych NATO , czy w dokumentach innych państw regionu . Takie podejście jest też prezentowane przez znaczną część środowiska eksperckiego i w opracowaniach ośrodków analitycznych przynajmniej od 2014 r. W ramach niniejszego wstępu dość wymienić publikacje Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia (OSW) i Polskiego Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) na gruncie krajowym, jak również Atlantic Council, RUSI, Chatham House, Center for Naval Analyses (CNA), czy Jamestown Foundation z pozycji zagranicznych. Przywołana argumentacja tylko potwierdza, że ofensywna polityka władz na Kremlu, które śmiało wykorzystują argument siły militarnej w relacjach z innymi państwami jest przedmiotem permanentnego zainteresowania różnych środowisk, które dostrzegają powagę zagrożenia płynącego z Rosji.

Tytuł rozprawy *Przeskok generacyjny rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego w kontekście zagrożeń dla wschodniej flanki NATO* oddaje zakres treściowy dysertacji. Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, że Pan mgr. Jacek Meissner zwięźlił swoje badania wskazaniem potencjalnych możliwości wykorzystania systemów uzbrojenia nowych generacji oraz zastosowania nowych i przełomowych technologii obronnych w ewentualnym konflikcie zbrojnym na wschodniej flance NATO (rodz. 6) oraz sformułowaniem wniosków dla polskiego przemysłu zbrojeniowego (rodz. 7). Choć w przypadku tego ostatniego wydaje się uzasadnione, biorąc pod uwagę, że rozważany był konflikt na wschodniej flance NATO, aby wnioski dotyczyły także innych członków Sojuszu, zwłaszcza usytuowanych na wschodniej flance.

Struktura pracy obejmuje: wstęp, siedem rozdziałów, zakończenie. Ponadto, te zasadnicze elementy dysertacji wzbogacono o wykaz skrótów, bibliografię, spis tabel, wykresów i rysunków oraz załącznik będący wykazem wybranych rosyjskich systemów uzbrojenia. Każdy rozdział (za wyjątkiem rozdziału metodologicznego) wieńczy wnioski, które stanowią uogólnienie zawartych w nim treści. W zakończeniu Doktorant dokonał podsumowania przeprowadzonego procesu badawczego, wskazał na rozwiązanie ogólnego/głównego problemu badawczego oraz problemów szczegółowych, a także na pozytywną weryfikację przyjętej hipotezy badawczej. Podsumowując, przyjęta struktura pracy jest odzwierciedleniem przeprowadzonego procesu badań.

Bibliografia zawarta w dysertacji obejmuje: monografie i artykuły naukowe (wskazane łącznie) w liczbie (49), raporty i opracowania (130), akty prawne (15), dokumenty (31), prasa i media specjalistyczne (155), prasa i media (100), inne (56). Oceniam, że zastosowane piśmiennictwo jest wystarczające na potrzeby dysertacji, wieloźródłowe oraz reprezentatywne. Cechuje je aktualność oraz tematyczny związek z przyjętym problemem badawczym. Moje

wątpliwości budzi jednak, niestandardowy podział wykorzystanej literatury i źródeł np. prasa i media specjalistyczne, czy kategoria inne. Po pierwsze prasa zaliczana jest do mediów, po drugie znaczna część pozycji zawartych w tej kategorii to źródła internetowe, które powinny znaleźć się w odrębnym wykazie neografii. Wszystkie źródła internetowe powinny zawierać link oraz datę faktycznego dostępu do znajdujących się pod danym linkiem treści. W formie przedstawionej przez Doktoranta, zweryfikowanie niektórych źródeł jest trudne i kłopotliwe np. poz. 19. w kategorii inne (GOV.UK, "Stories from the Future: exploring new technology through useful fiction", 28.02.2023). Jednocześnie w dysertacji naukowej wątpliwe jest wykorzystanie opowiadań z kategorii science fiction. Jak zaznaczono na stronie Ministerstwa Obrony Wielkiej Brytanii treści zawarte w opracowaniu są fikcyjne i nie należy ich traktować jako opinii czy stanowiska Ministerstwa. Wartością dodaną opracowania są zawarte w nim tabele (10), wykresy (9), rysunki (2), oraz wskazany już wcześniej załącznik. Recenzowane opracowanie zostało przygotowane starannie pod względem edycyjnym. Język pracy jest poprawny i komunikatywny, a zdarzające się incydentalnie drobne błędy mają charakter korektorski.

Ocena szczegółowa

Metodologia: W mojej ocenie wyniki badań przedstawionych przez Doktoranta mieszczą się w przedmiocie formalnym i materialnym nauk o bezpieczeństwie. Metodologiczne założenia procesu badawczego zostały przedstawione w pierwszym rozdziale recenzowanego doktoratu. Pan mgr Jacek Meissner zawarł w nim kolejno: przedmiot badań, cel badawczy i problemy badawcze, hipotezę badawczą oraz zmienne zależne i niezależne, zakres badań naukowych, metody badawcze, uzasadnienie podjęcia tematyki oraz źródła i stan wiedzy.

W opinii piszącej tę recenzję, dwa ostatnie podrozdziały w istocie powinny znaleźć się na jego początku, ponieważ w oparciu o treści w nich zawarte można ocenić, potrzebę podjęcia badań w określonym obszarze rzeczywistości społecznej. W uzasadnieniu badacz powinien wykazać istnienie tzw. luki badawczej, co w istocie może oznaczać braki w istniejącej teorii lub jej nieadekwatność wobec istniejącej rzeczywistości. To stanowi podstawę do sformułowania ogólnego problemu badawczego, wobec którego zarówno przedmiot badań jak i cel badań są wtórne. Wobec powyższego, oceniam, że przyjęta przez mgr. Jacka Meissnera strukturyzacja badań w układzie - przedmiot badań, - cel badań, - główny problem badawczy obarczona jest błędem, świadczącym o nieugruntowanej wiedzy metodologicznej Doktoranta.

W podrozdziale 1.5 *Uzasadnienie podjęcia tematyki* (s. 40), nota bene tytuł ten uważam za niefortunny, moim zdaniem poprawnie powinien brzmieć *Uzasadnienie podjęcia badań*, nie znalazłam uzasadnienia dla potrzeby podjęcia badań we wskazanym obszarze. Zamiast tego Autor, dokonał swoistej oceny swojego wysiłku badawczego, formułując np. taką tezę: *Realizacja badań naukowych będących przedmiotem niniejszej rozprawy pozwoliła przeanalizować wpływ Rosji na środowisko bezpieczeństwa oraz zdiagnozować wyzwania w tym zakresie, jak również przedstawić całościowy obraz potencjału SZ FR...*(s. 40). W mojej ocenie uzasadnienie dla podjęcia badań dotyczących w rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego w obliczu zagrożeń dla wschodniej flanki NATO Pan magister zawarł we wstępie (s. 26-32). Wykazał, że Rosja realnie zagraża członkom Sojuszu Północnoatlantyckiego, szczególnie leżących na jego wschodniej flance. Wybrzmiewa to z jej dokumentów strategicznych, realizowanej polityki neoimperialnej, dokonanej w jej ramach aneksji Krymu w 2014 r. oraz ataku militarnego na Ukrainę w 2022 r.. Wobec powyższego potrzeba podjęcia badań naukowych skoncentrowanych na rosyjskim *kompleksie wojskowo-przemysłowym w kontekście zagrożeń dla wschodniej flanki NATO* nie budzi najmniejszych wątpliwości, co zostało poprawnie uargumentowane.

Ogólny problem badawczy (przez Autora określany jako główny) został sformułowany w postaci pytania rozstrzygnięcia „*Czy rosyjski kompleks wojskowo-przemysłowy jest w stanie dokonać przeskoku generacyjnego w zakresie rozwoju i produkcji systemów uzbrojenia nowych generacji oraz wykorzystania nowych technologii o zastosowaniu militarnym?* (s. 33). Oceniam, nadanie ogólnemu problemowi badawczemu formy pytania rozstrzygnięcia za błędne. Jeżeli, co do zasady w metodologii badań naukowych uznaje się, że problem badawczy odnosi się do braku wiedzy, czy jej nieadekwatności na temat określonego fragmentu rzeczywistości społecznej, w przypadku dyscypliny nauki o bezpieczeństwie mowa tu o faktach, procesach, zjawiskach oraz systemach bezpieczeństwa, to możliwe, zamknięte warianty odpowiedzi na tak postawione pytanie (**tak/nie**) nie tylko nie wyjaśniają postawionego problemu, ale co za tym idzie, nie pozwalają na wypełnienie luki badawczej. W istocie problem badawczy powinien być sformułowany w postaci pytania otwartego. Domniemam, że wskazany przeze mnie błąd, który popełnił Autor dysertacji wynika z nieumiejętności dokonania rozróżnienia między problemem badawczym a pytaniem badawczym i zachodzących między nimi relacji.

Co do przedmiotu badań, którym był *potencjał rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego w obszarze nowogeneracyjnej techniki wojskowej i nowych technologii o zastosowaniu wojskowym w kontekście ich możliwego wykorzystania przez Federację*

Rosyjską (FR) w konflikcie zbrojnym z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego (ang. North Atlantic Treaty Organization, NATO) na jej wschodniej flance (s. 33), stwierdzam, że mieści się on zakresie dyscypliny nauki o bezpieczeństwie i jest powiązany z ogólnym problemem badawczym.

Cel badań (s. 33) określony przez Doktoranta następująco: *opracowanie prognozy wpływu możliwości adaptacyjnych rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego do warunków długotrwałego, pełnoskalowego konfliktu zbrojnego z uwzględnieniem możliwych do osiągnięcia przyszłych zdolności militarnych Sił Zbrojnych (SZ) FR i implikacji tego procesu na przyszłą sytuację polityczno-militarną na wschodniej flance NATO*, koreluje z problemem badawczym, ale w moim przekonaniu został sformułowany w sposób niezrozumiały. Jeżeli uwzględnimy, że definicja słownikowa wyrazu wpływ oznacza - oddziaływanie na kogoś, na coś; też: skutek oddziaływania na kogoś, na coś [1]¹, to w istocie cel sformułowany przez mgr. Jacka Meissnera jest trudny do rozszyfrowania. Oceniam, że taki stan rzeczy nie powinien mieć miejsca, ponieważ cel badań zajmuje istotne miejsce w procesie poznania naukowego. Poprawnie sformułowany cel badań odnosi się do przyszłych, oczekiwanych przez badacza rezultatów, spełnia funkcję motywacyjną i wreszcie pozwala ocenić skuteczność wysiłku badawczego.

Hipotezę naukową w metodologii badań społecznych uznaje się za prawdopodobne rozwiązanie problemu naukowego, dlatego też naturalnym jest, że powinna ona korelować ze sformułowanym przez Doktoranta problemem badawczym. Hipoteza powinna mieć również formę zdania/zdań przypuszczających. Zaproponowana przez Autora hipoteza badawcza: *Federacja Rosyjska w dobie dynamicznego postępu technologicznego będzie mieć istotne problemy, aby pozostać wiodącym aktorem globalnym w zakresie rozwoju przyszłych systemów uzbrojenia i wykorzystała te osiągnięcia w celu uzyskania przewagi militarnej w potencjalnym konflikcie zbrojnym na wschodniej flance NATO. Jednocześnie mimo problemów różnej natury (gospodarczej, finansowej, technologicznej) Rosja będzie konsekwentna w forsowaniu modernizacji technicznej i będzie mieć istotne osiągnięcie na wybranych polach* (s. 34). częściowo wypełnia wskazane kryteria. Jest powiązana z ogólnym problemem badawczym, choć wykracza poza jego zakres. Natomiast, zamiast zdania przypuszczającego przybrała postać tezy. Fakt, że odnajduję jej powiązanie z ogólnym problemem badawczym, pozwala mi

¹ Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/wplyw;2537663.html> 25.11.2024.

stwierdzić, że mimo swojej niedoskonałości nadała kierunek badaniom, pozwoliła utrzymać badacza na właściwie obranej ścieżce poznania naukowego.

Doktorant zdecydował się na zastosowanie różnych metod badawczych, co należy ocenić pozytywnie, ponieważ takie podejście pozwala na ograniczenie błędów i sprzyja obiektywizacji procesu badawczego. Pozwala „urealnić” sformułowane wnioski i wzmocnić uzasadniającą je argumentację. Wartością dodaną pracy jest wykorzystanie metody wywiadu eksperckiego jak wskazał Doktorant: *(pogłębionego, niestandardowanego i nieustrukturyzowanego, co było uwarunkowane charakterem przeprowadzonych badań, tak aby zapewnić elastyczność podczas wywiadu stosownie do kierunków rozwoju podjętych wątków narracyjnych)* (s. 38). Moje zastrzeżenia budzi jednak fakt, że w dysertacji nie znalazłam informacji na temat: liczby przebadanych ekspertów, sposobu w jaki dokonano ich doboru, ani pytań, które zostały im zadane. A zatem trudno mi ocenić wartość uzyskanych tą drogą wyników badań.

Poprawność merytoryczna recenzowanej dysertacji nie budzi większych zastrzeżeń, poza rozdziałem pierwszym - metodologicznym, którego szczegółowej oceny dokonałam powyżej. Treść rozprawy odpowiada jej tematowi.

Rozdział drugi zatytułowany *Analiza środowiska bezpieczeństwa i teatru działań z perspektywy Federacji Rosyjskiej* (s. 102-187), jak wskazał Autor dysertacji ... *przedstawia analizę środowiska bezpieczeństwa oraz sytuacji politycznej i geostrategicznej wschodniej flanki NATO* (s. 44). Treści zawarte w rozdziale zostały podzielone na cztery zasadnicze podrozdziały. Pierwszy z nich otrzymał tytuł *Środowisko bezpieczeństwa i uwarunkowania polityczne* (s.44-47). Jego początek stanowi nakreślenia tła, na które złożyło się przedstawienie, krótkiej charakterystyki zmian następujących w Rosji kilka lat po upadku Związku Radzieckiego, Doktorant słusznie zauważył, że formułowane przez państwa Zachodu oczekiwania demokratyzacji sukcesorki ZSRR okazały się, płonne (s. 44). Wskazał, że kluczowe zmiany w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Rosji nastąpiły za rządów Władimira Putina, a na ścieżkę jednoznacznej konfrontacji z Zachodem Putin wkroczył w 2012 roku, rozpoczynając po krótkiej przerwie kolejną prezydencką kadencję. W mojej opinii już rok 2007 i wystąpienie Putina na Międzynarodowej Konferencji Bezpieczeństwa w Monachium wskazywało na zmianę z dotychczasowej polityki współpracy z Zachodem na konfrontację. Trudno mi również zgodzić się z tezą, że w *pierwszej dekadzie XXI w., już za rządów Władimira Putina, następowała powolna odbudowa statusu mocarstwowego*, oceniam, że była to co najwyżej próba odbudowy. Podsumowując ten podrozdział, o ile z całą pewnością

flh

Pan mgr Jacek Maissner odniósł się do uwarunkowań politycznych, w tym kulturowych i cywilizacyjnych, to zabrakło mi wątków szerzej odnoszących do charakterystyki wskazanego w tytule środowiska bezpieczeństwa. Podrozdział drugi pt. *Założenia strategiczno-doktrynalne* (s. 47) zgodnie z deklaracją Doktoranta zawiera treści dotyczące: *najważniejszych rosyjskich dokumentów strategicznych i doktrynalnych ujmujących politykę bezpieczeństwa FR i postrzeganie całej architektury bezpieczeństwa regionalnego i międzynarodowego, jak również jakie wyznaczają priorytety i kierunki działania* (s. 47). Uznaję, że Autor dokonał szczegółowej, umiejętnej analizy dokumentów strategicznych Federacji Rosyjskiej w obszarze bezpieczeństwa tj. Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2015 i 2021 roku. Skoncentrował swoją uwagę na treściach, jednoznacznie obrazujących rosyjską architekturę bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i międzynarodowym. Słusznie zwrócił uwagę, że w obu dokumentach za kluczowe zagrożenie dla swojego bezpieczeństwa Rosjanie uważają USA, Zachód i NATO, z obu wyłania się też postawa konfrontacyjna w wymiarze politycznym i militarnym. Zatem dalsze rozważania (s. 59-62) dotyczące m.in. cech charakterystycznych oraz właściwości współczesnych konfliktów wojennych oraz wykładni współczesnych metod prowadzenia wojny uznaję za zabieg potrzebny i ważny z punktu widzenia problematyki, której dotyczy dysertacja. Podrozdział 3 pt. *Rosyjska wizja konfliktów* (s. 62) zawiera rozważania nawiązujące merytorycznie do podjętej problematyki i stanowi ważne uzupełnienie dotychczas poruszanych kwestii. W ocenie piszącej tę recenzję nie ma uzasadnienia zabieg polegający na osobnym omówieniu doktryny Gierasimowa i konfliktu hybrydowego, ponieważ jak zauważył sam Doktorant: *Doktryna Gierasimowa łączy wykorzystanie zarówno środków określanych jako hybrydowe (działania informacyjne, psychologiczne, polityczne, ekonomiczne, energetyczne), które najczęściej są realizowane albo w zastępstwie do działań zbrojnych albo jako preludeum do operacji stricte wojskowej, mające osłabić potencjał obronny przeciwnika, bądź pozbawić go możliwości działania* (s. 64). Doktorant nie przekonał mnie również do tezy, że: *Koncepcja ta (koncepcja wojny nowej generacji MK) jest szerszym pojęciem niż tzw. Doktryna Gierasimowa i wojna hybrydowa, jest też lepiej ugruntowana w rosyjskiej myśli wojskowej, która jest tworem unikatowym o istotnym własnym dorobku, jak również korzysta efektów postępu naukowo-technicznego* (s. 76). W mojej ocenie fundamenty koncepcji wojny nowej generacji zostały sformułowane właśnie przez Gierasimowa w 2013 r., uzupełnione w 2019 r., co sam Autor przyznał, pisząc ... *w przestrzeni publicznej głównym źródłem poświęconym rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji jest słynne wystąpienie Gierasimowa z 2013 r* (s. 77). I ostatni, w tym rozdziale, podrozdział 4 poświęcony teatrowi działań. Moim zdaniem zdecydowanie trafniejszy byłby

tytuł wskazujący, że chodzi o potencjalny teatr działań w konflikcie z NATO. W pełni zgadzam się z Doktorantem, że *potencjalnym miejscem starcia Federacji Rosyjskiej z NATO jest Europa Środkowo-Wschodnia, w szczególności terytorium Polski, państw bałtyckich, Finlandii, Rumunii oraz dwóch mórz: Bałtyckiego i Czarnego...*, a szczególnie znaczenie ma tzw. Przesmyk Suwalski (s. 89). Uważam również, że dokonana przez Autora charakterystyka teatru działań uwzględniająca zarówno rosyjską, jak i sojuszniczą stronę potencjalnego konfliktu ma dużą wartość poznawczą.

Rozdział trzeci noszący tytuł *Obecny stan Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej oraz rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego* (s. 102-185), z punktu widzenia przedmiotu badań uznaję za bardzo istotny. Rozdział został podzielony przez Doktoranta na dwa rozbudowane podrozdziały. Pierwszy z nich dotyczy *Stanu Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej* i tak też został zatytułowany. Patrząc na objętość poszczególnych podrozdziałów nasuwa się wniosek, że Autor niepotrzebnie dokonał takiego rozdrobnienia treści na niewielkie podrozdziały, np. treści poświęcone dziedzictwu Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej zajmują zaledwie kilkanaście zdań, co w moim przekonaniu mogło zostać połączone z treścią stanowiącą wprowadzenie do tego podrozdziału. Nie mam wątpliwości, że obecny stan Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej jest pochodną reform podjętych najpierw przez A. Serdiukowa i kontynuowanych przez S. Szojgu. Jak słusznie zauważył Doktorant: *Skutki reform ukazane zostały w trakcie operacji aneksji Krymu, która pokazała dużą sprawność działania rosyjskich sił zbrojnych, w tym w szczególności Sił Operacji Specjalnych. Sprawność działania i diametralny skok jakościowy w kwestii posiadanych zdolności został udowodniony poprzez zaangażowanie militarne na Ukrainie (od 2014 do 2021 r., głównie w latach 2014-2015), w ramach misji ekspedycyjnej w Syrii (od 2015 r.) oraz poprzez wielkoskalowe ćwiczenia takie jak Zapad-20, czy przerzut i koncentrację wojsk na granicy z Ukrainą (wiosną 2021 r. oraz na przełomie 2021 i 2022 r.)* (s. 108). Ten pozytywny obraz uległ poważnemu nadszarpnięciu w związku z działaniami rosyjskiej armii po agresji na Ukrainę 24.02.2022 r. Konflikt ujawnił poważne problemy rosyjskiego wojska i w istocie kazał zastanowić się nad realnymi skutkami wspomnianych reform. Uważam, że Doktorant właściwie zdiagnozował, owe problemy i wskazał, że: *... wojna przeciwko Ukrainie z 2022 r. pokazała bardzo duże problemy SZ FR w wielu aspektach, przede wszystkim w dowodzeniu, logistyce, wyszkoleniu. Ukazanych zostało także wiele deficytów SpW. Okazało się, że modernizacje wyposażenia pozostającego w linii do tzw. wersji „+” lub „i pół” prezentują poziom techniczny znacznie poniżej szacunków nie tylko rosyjskiego Ministerstwa Obrony i rosyjskiej propagandy, ale także w stosunku do zachodnich analiz* (s. 108). W tym kontekście uznaję, że wartością dodaną są przywołane przez

Doktoranta dane liczbowe odnoszące się wielkości strat rosyjskiej armii dotyczące sprzętu i uzbrojenia. W kolejnej części recenzowanego podrozdziału Autor pochylił się nad zagadnieniami finansowania rosyjskich Sił Zbrojnych oraz ich struktury, co stanowi ważne uzupełnienie zasadniczych rozważań nt. stanu rosyjskiej armii. Drugi podrozdział zgodnie ze swoim tytułem *Rosyjski kompleks wojskowo-przemysłowy* został poświęcony temu właśnie zagadnieniu. Uwzględniając fakt, że kompleks wojskowo-przemysłowy stanowi połączenie różnych przedsiębiorstw reprezentujących różne gałęzie gospodarki, ośrodków naukowo-badawczych, w tym laboratoriów badawczych i testowych, biur projektowych, itd. przedstawienie jego specyfiki stanowi pewną trudność, której Doktorant w pełni w mojej ocenie nie sprostał. W związku z tym, że odbiorcą sprzętu i uzbrojenia jest państwo, zasadne było przedstawienie jego potencjału gospodarczego w tym obszarze. Jak wykazał Autor rzeczony potencjał na tle czterech największych gospodarek świata i Polski obrazuje de facto przepaść wobec ich potencjałów gospodarczych. Pewien niedosyt pozostawia ta część podrozdziału, która dotyczy charakterystyki struktury kompleksu wojskowo-przemysłowego, która została zaprezentowana dość ogólnie. Próżno szukać nazw konkretnych przedsiębiorstw i ich znaczenia w kompleksie oraz ich rozlokowania (które nie jest przypadkowe) na ogromnym rosyjskim terytorium. W ocenie piszącej niniejszą recenzję w charakterystyce potencjału więcej uwagi należało poświęcić opisowi produkcji i osiągnięć w poszczególnych sektorach rosyjskiego przemysłu obronnego szczególnie przemysłowego, który jak wskazał sam Doktorant *...dzieli się na siedem głównych obszarów: przemysł lotniczy, kosmiczny, okrętowy, lądowy, łączności i elektroniki, amunicyjny i chemiczny oraz nuklearny* (s. 131).

Czwarty rozdział recenzowanej rozprawy doktorskiej pt. *Kierunki modernizacji technicznej sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej* (s. 187-227) traktuje o modernizacji technicznej, uwzględniając w jej ramach rozwój systemów uzbrojenia nowej generacji. Rozdział ten podobnie, jak poprzedni tworzą dwa zasadnicze podrozdziały. Pierwszy został poświęcony polityce zbrojeniowej Federacji Rosyjskiej. Autor słusznie zauważył, że Rosja w tym obszarze dąży do swoistej autarkii: *kraj ten dąży bowiem do zaspokajania potrzeb swoich sił zbrojnych poprzez potencjał własnego kompleksu wojskowo-przemysłowego. Rosja nie posiada więc dylematów jakie technologie, zdolności, sprzęt wojskowy rozwijać samodzielnie, a jakie we współpracy z innymi państwami, określać w jakich formatach od kogo kupować...skoro przedsiębiorstwa są w większości kontrolowane formalnie lub nieformalnie przez państwo, więc i tak opracowują głównie rozwiązania pod kątem potrzeb rodzimego wojska, w większości przypadków formalnie zamawianego pod potrzeby SZ FR (np. jako B+R). Zatem polityka zbrojeniowa w wydaniu rosyjskim, obok procesu planowania rozwoju zdolności, obejmuje*

przede wszystkim priorytetyzację, planowanie w horyzoncie czasowym oraz alokację środków finansowych (s. 188). Dużo uwagi zostało poświęcone również modernizacji technicznej, która z jednej strony, skupia się na produkcji systemów uzbrojenia nowej generacji, niemniej jednak obarczona jest wieloma problemami, w związku z tym równie ważna stała się modernizacja istniejącego uzbrojenia. Drugi podrozdział w całości dotyczy charakterystyki systemów uzbrojenia nowej generacji, przy czym Autor wskazuje także na problemy związane z poszczególnymi rodzajami tegoż uzbrojenia, które negatywnie skutkują dla jego wykorzystania na teatrze działań wojennych w trakcie wojny rosyjsko-ukraińskiej. Z całego rozdziału wyłania się obraz świadczący o istniejącym rozdźwięku między założeniami polityki zbrojeniowej FR, a możliwościami ich realizacji, barierą są oczywiście środki finansowe, ale także korupcja, brak ekonomiczności w planowaniu, itd. Ostatecznie Rosja jest zmuszona do produkcji sprzętu starogeneracyjnego, który w obliczu już istniejącej przewagi technologicznej armii państw zachodnich, pogłębia lukę w tym obszarze.

Zakładam, że wnioski płynące z rozdziału czwartego skłoniły mgr Jacka Meissnera do głębszego przyjrzenia się rosyjskiemu potencjałowi w obszarze nowych technologii obronnych, którego dokonał w rozdziale piątym pt. *Rosyjski potencjał w obszarze nowych technologii obronnych* (s. 233-324), który został podzielony na sześć głównych podrozdziałów. I ponownie zgłaszam zastrzeżenie, że takie rozdrobnienie treści nie jest zasadne, zaburza przejrzystość wyводу i budzi wątpliwości dotyczące uporządkowania procesu badań. Szczególnie, że w obrębie całej dysertacji poszczególne rozdziały są mocno zróżnicowane pod tym względem. Zaskoczeniem dla piszącej tę recenzję, w kontekście zagadnienia, któremu poświęcony jest rozdział, jest podrozdział pierwszy zatytułowany *Rozwój nowych i przełomowych technologii obronnych oraz systemów innowacji obronnych w świecie zachodnim* (s. 233-236) oraz podrozdział drugi pt. *Nowe i przełomowe technologie* (s. 236-255), który poza pierwszym akapitem w istocie dotyczy nowych i przełomowych technologii świata zachodniego. Dopiero, począwszy od podrozdziału trzeciego *Rozwój naukowo-techniczny w dziedzinie obronności w Rosji w ujęciu strategicznym*, Autor odniósł się do kwestii, którym zgodnie z tytułem poświęcił rozdział piąty. Wobec tego, skoncentruję swoją ocenę na tych treściach, które bezpośrednio nawiązują do tytułu rozdziału. W pierwszej części podrozdziału Doktorant skoncentrował się na analizie zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego FR, ale wywód de facto dotyczy modernizacji gospodarki, zapewnienia bezpieczeństwa ekonomicznego, rozwoju technologicznego kraju, co zwłaszcza w ostatnim aspekcie ma swoje uzasadnienie i koreluje z rozwojem naukowo-technicznym w dziedzinie obronności, podobny charakter mają rozważania nt. Strategii rozwoju naukowo-technicznego

Rh

Federacji Rosyjskiej. Uważam, że treści te są potrzebne jako podstawa dla zasadniczych rozważań, ale w mojej ocenie podrozdział powinien mieć tytuł *Rozwój naukowo-techniczny w Rosji w ujęciu strategicznym*, wówczas nie byłoby rozdzwiku między tytułem i treścią, co budzi moje uzasadnione zastrzeżenia. W kontekście przedmiotu badań dużą wartość poznawczą przedstawiają treści zawarte w podrozdziale 5.4 *Rozwój nowych i przełomowych technologii wojskowych w Rosji*, szczególnie dotyczące zrealizowanych projektów, głównych kierunków działalności naukowej i innowacyjnej. Podobnie oceniam podrozdział 5.5 *Potencjał w zakresie sztucznej inteligencji i robotyki na przykładzie systemów lądowych*, w którym Autor zwrócił uwagę, że: *w dziedzinie wojskowego wykorzystania AI Rosja z dużym prawdopodobieństwem zanotuje pewne sukcesy, z uwagi na zaangażowane środki (finansowe, ludzkie, inne) oraz priorytet jaki nadawany jest zbrojeniom... należy stwierdzić, że w rosyjskich kręgach wojskowych oraz polityków-siłowników panuje zgoda co do tego, że wykorzystanie AI ma zasadnicze znaczenie dla pomyślnego rozwoju zdolności SZ FR i jest kluczem do potęgi militarnej Rosji* (s.262). Bez wątpienia nie można Rosji odmówić potencjału do działań w cyberprzestrzeni, o czym Doktorant napisał w podrozdziale 5.6 *Potencjał do działań w cyberprzestrzeni na podstawie wniosków z wojny z Ukrainą*, choć z analiz wynika, że: *Rosja zainwestowała bardzo wiele, podjęła nadzwyczajny wysiłek i zaangażowała duże zasoby techniczne i osobowe w przeprowadzanie wojennych cyberataków przeciwko ukraińskim systemom wojskowym, państwowym i infrastrukturze krytycznej...niemniej wojna pokazała, że rosyjski potencjał do dokonania cyberataków, których wpływ byłby destrukcyjny na zdolności obronne przeciwnika okazał się przeszacowany, podobnie jak w tradycyjnych domenach operacyjnych* (s. 313).

Rozdział szósty pt. *Wpływ systemów uzbrojenia nowych generacji na współczesne i przyszłe pole walki w kontekście wschodniej flanki NATO* (s. 325-367), mimo że nie ostatni autorka tej recenzji, uznaje za podsumowanie procesu badań skoncentrowanego wokół odpowiedzi na pytanie, w którym został zawarty ogólny problem badawczy. Z dużym zainteresowaniem zapoznałam się, z przedstawioną w podrozdziale 6.1 charakterystyką współczesnego i przyszłego pole walki w rosyjskiej myśli wojskowej. Oceniam, że ma ona dużą wartość poznawczą, przy jednoczesnym uwzględnieniu przez Autora faktu, że Federacja Rosyjska w praktyce nie posiada zasobów, aby wdrożyć wszystkie wskazywane systemy nowych generacji oraz zastosować nowe i przełomowe technologie obronne w swoich Sił Zbrojnych. Moje zastrzeżenia budzi jednak fakt, że charakterystyka została oparta na bardzo skromnym zasobie źródłowym. W tym podrozdziale Doktorant podobnie jak w podrozdziałach 5.1 i 5.2 zawarł treści, które nie korelują z jego tytułem, mam tutaj na myśli chociażby

odwołania do poglądów gen. Załużnego na współczesny konflikt zbrojny, które autor zaliczył do poglądów zachodnich w tym temacie. W mojej opinii pożądane byłoby przedstawienie tych zagadnień w odrębnym podrozdziale, jako praktyczny kontrast dla teoretycznych założeń, tym bardziej, że gen. Załużny formułował swoje wypowiedzi o doświadczenia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. Równie, interesujące i wielce uzasadnione są rozważania przedstawione w podrozdziałach 6.2-6.9, które dotyczą, jak podał mgr Jacek Meissner: *możliwego wykorzystania systemów uzbrojenia nowych generacji oraz zastosowania nowych i przełomowych technologii obronnych w potencjalnym konflikcie zbrojnym na wschodniej flance NATO we wszystkich pięciu domenach operacyjnych, jak również w aspektach przekrojowych, hybrydowych i technologii przełomowych* (s. 366). W istocie Doktorant dokonał szczegółowej analizy rosyjskiego potencjału nowej generacji i możliwości jego wykorzystania w potencjalnym konflikcie z NATO. Rzeczowo przedstawił rzeczony potencjał dla wszystkich pięciu domen operacyjnych, uwzględniając jednocześnie braki w tym zakresie.

Ostatni siódmy rozdział, wieńczący badania prowadzona przez Doktoranta nosi tytuł *Wnioski dla Polski w zakresie polityki zbrojeniowej* (s. 367-404), jak wskazuje sam Badacz jest: *oparty o wyniki ustaleń badawczych w zakresie polityki zbrojeniowej oraz jej elementów takich jak kwestia zdolności produkcyjnych, badania i rozwój w dziedzinie obronności, aspekty instytucjonalne związane z polityką zbrojeniową i B+R, zagospodarowanie tematyki nowych i przełomowych technologii oraz mechanizmów innowacji w dziedzinie obronności, jak również działania uzupełniające obejmujące wsparcie analityczne i informacyjne. Jest to rozpatrywane w ścisłym kontekście zbrojeń Federacji Rosyjskiej oraz działań realizowanych na rzecz i w ramach rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego* (s. 367). Wydaje się, że ostatnie zdanie jest zupełnie zbędne, mając na względzie, że przecież wnioski dla Polski są pokłosiem badań nad kompleksem wojskowo-przemysłowym FR. Rozdział został podzielony na siedem podrozdziałów, pierwszy z nich skupia się na polityce zbrojeniowej. Wobec faktu, że Doktorant ponownie sformułował pytanie rozstrzygające w postaci: czy Polska posiada politykę zbrojeniową?, przy uwzględnieniu jego kontekstu, jestem zmuszona po raz kolejny zwrócić uwagę, że jest to forma niewłaściwa. W mojej opinii lepszym byłoby pytanie w formie: Jaką politykę zbrojeniową realizuje Polska?, bo przecież sam fakt, że nie istnieje formalny dokument tak zatytułowany, to nie oznacza, że Polska nie realizuje polityki zbrojeniowej w ogóle. Moje wątpliwości budzi również pewien rozdzźwięk między elementami polityki zbrojeniowej przedstawionymi na stronie 188, a rozważaniami na ten sam temat ze stron 369-370. Dodatkowo w moim przekonaniu, nie powinno wyprowadzać się jednoznacznych twierdzeń w postaci: *Polityka zbrojeniowa powinna zatem zawierać następujące elementy*

ph

(s. 369) w oparciu, jak wskazał autor o ustalenia z jednego wywiadu eksperckiego (s. 370, przypis 739). Pozostałe podrozdziały 7.2–7.6 słusznie koncentrują się na kwestiach kluczowych z punktu widzenia potencjału rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego i potencjalnego konfliktu z Rosją na wschodniej flance Sojuszu.

Podsumowując, badania przeprowadzone przez Doktoranta wnoszą nowe treści do dyscypliny nauki o bezpieczeństwie, a ich wartość jest cenna przez wzgląd na agresywną politykę Rosji, której emanacją jest agresja zbrojna na Ukrainę i toczący się tam niemal od 3 lat konflikt zbrojny. Dostrzegam, pewne braki mgr. Jacka Meissnera w zakresie wiedzy metodologicznej i uważam, że jest to obszar wymagający dalszego doskonalenia.

Pytania na obronę:

1. Proszę Doktoranta o wyjaśnienie różnicy między problemem badawczym a pytaniem badawczym oraz relacji zachodzącej między nimi.
2. Proszę Doktoranta o uzasadnienie, że koncepcja wojny nowej generacji jest szerszym pojęciem niż Doktryna Gierasimowa i wojna hybrydowa.
3. Proszę Doktoranta o odpowiedź na pytanie: Jakie jest znaczenie przemysłu raketowo-kosmicznego w rosyjskim kompleksie wojskowo-przemysłowym?

Stwierdzam, że przedstawiona rozprawa jest opracowaniem oryginalnym, świadczy o posiadanych przez Doktoranta wystarczających kompetencjach w zakresie prowadzenia badań naukowych, rozwiązywania problemów badawczych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Rozprawa spełnia tym samym wymagania określone w art. 187 ust. 1i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U z 2021 poz. 478). Biorąc powyższe pod uwagę, wnioskuję o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

.....
Podpis